

Mezinárodní a evropský rozměr práva

Právo bývá chápáno většinou jako právo vnitrostátní (české). Tím se ale pojem práva nevyčerpává, neboť právo je obecným společenským fenoménem, který není omezen na jediný stát.

Obecně se právo zpravidla definuje jako soubor pravidel chování, která jsou stanovená a vynutitelná státem. Právo reguluje společenské vztahy, které existují i v jiných dimenzích, než je jeden určitý stát. Existují také vztahy přesahující rozměr jediného státu. Proto také existuje právo mezinárodní a evropské.

Vnitrostátní právo

Systém vnitrostátního práva je z hlediska **vertikálního** uspořádán tak, že existuje několik úrovní. Systém ČR: nejvyšší úroveň představuje ústava-ústavní zákony-Listina základních práv a svobod (tzv. **ústavní pořádek**). Směrem dolů následuje úroveň **zákonů** (bez přívlastku, tzv. "obyčejných"). Dále jsou ve směru dolů **nařízení vlády**, poté **vyhlášky ministerstev** a jiných ústředních orgánů státní zprávy a zcela dole právní akty územních jednotek s omezenou místní působností (vyhlášky měst, obcí apod.).

Z hlediska **horizontálního** se systém vnitrostátního práva člení na právní odvětví. Praktické pro naše potřeby je rozlišování mezi právem **veřejným** (zejména právo ústavní, správní, trestní) a **soukromým** (zejména právo občanské, obchodní, rodinné, pracovní). Základem pro toto rozlišení je několik kritérií, z nichž pro naše účely při velkém stupni zjednodušení vybereme jen jedno: subjekty právních vztahů. Právní normy upravující vztahy mezi státními orgány navzájem nebo mezi státem a jednotlivcem považujeme tak (pro naše účely) za **právo veřejné**, právní normy upravující vztahy mezi jednotlivci pak za **právo soukromé**.

Jednotlivci rozumíme osoby fyzické a právnické.

Vnitrostátní právo každého státu je založeno na principu **subordinačním**. Znamená to, že jednotlivci jsou podřízeni právu, které stát vytváří pomocí svých orgánů (zejména parlamentu, který vytváří zákony). Stát také dodržování práva vynucuje. Jeho porušování je postihováno různými typy sankcí. Stát sám (tedy jeho orgány) je ovšem také vázán tímto právem, které vytváří.

Mezinárodní právo (= mezinárodní právo veřejné)

Vztahy mezi státy navzájem jsou rovněž upraveny právem, pochopitelně nikoli vnitrostátním. Subjekty mezinárodního práva jsou především jednotlivé **státy** (členové mezinárodního společenství) a **mezinárodní organizace** (relativně trvalá sdružení států).

Stát je nejvyšší jednotkou, která není nikomu podřízena. Mezinárodní organizace nejsou členským státům nadřizeny, nejsou hierarchicky na vyšším stupni.

Obecná definice práva platí i pro mezinárodní právo. Normy mezinárodního práva (obyčejně, mezinárodní smlouvy) jsou vytvářeny státy a jim jsou také určeny. Z toho vyplývá **koordinální charakter mezinárodního práva** (na rozdíl od subordinačního charakteru práva vnitrostátního). I

vynucování dodržování mezinárodního práva obstarávají samy státy - žádná nadřízená autorita neexistuje. (Výjimkou jsou Evropská společenství - viz dále.)

Mezinárodní právo je ovládáno základní **zásadou svrchované rovnosti států**, která znamená:

- státy jsou svrchované (suverénní), tedy nepodřízené žádné vyšší autoritě,
- státy jsou si ve svých právech rovné, tj. větší státy z hlediska právního nemají více práv než státy malé.

Suverenita státu je podle mezinárodního práva omezena jen suverenitou ostatních států, což vyplývá z jejich rovnosti.

Státy vystupují v mezinárodních vztazích jako nositelé suverenity, odtud označení **mezinárodní právo veřejné**. Pojmy mezinárodní právo a mezinárodní právo veřejné jsou synonyma.

Systém mezinárodního práva je autonomní ve vztahu k právu vnitrostátnímu, i když je mezi oběma systémy úzký vztah a interakce (viz další přednášky).

Mezinárodní právo soukromé

Mezinárodní vztahy mezi státy upravuje mezinárodní právo veřejné. Vztahy mezi jednotlivci různých států v oblasti soukromoprávní (např. mezinárodní kupní smlouva - mezi podnikem v ČR a např. podnikem rakouským, způsobilost k uzavření manželství cizincem v ČR apod.) reguluje **mezinárodní právo soukromé**. Nejde ovšem o žádné mezinárodní právo, ale o odvětví práva vnitrostátního. Základním právním předpisem je zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním který určuje, právo kterého státu (tj. které vnitrostátní právo) je pro daný právní vztah rozhodné. Mezinárodním právem soukromým se zde dále nezabýváme.

Evropské právo

Máme zde na mysli právo Evropské unie (dříve Evropských společenství). Evropská unie (EU) je nikoli mezinárodní, ale nadstátní organizace. EU je tak nadřazena členským státům v oblastech své věcné působnosti. Zde **neplatí** klasická pravidla mezinárodního práva, zejména **zásada svrchované rovnosti států**.

Členské státy (tedy i ČR) se dobrovolně vzdaly ve prospěch EU části své suverenity (svých pravomocí), a v tomto směru jsou tak EU podřízeny. (Příklad: povinné uplatňování nikoli snížené, ale základní sazby DPH pro stravovací služby, pro výstavbu bytů apod., i když s tím ČR nesouhlasí.) EU je nadstátní organizací, již jsou členské státy podřízeny.

Nástrojem podřízenosti členských států je tak evropské právo, přesněji řečeno právo EU. Unijní právo tak má **subordinační charakter** podobně jako právo vnitrostátní. Dopadá nejen na členské státy, ale i na jednotlivce, a to v oblastech, v nichž členské státy přenesly své pravomoci na EU. Českému podniku, který vážně porušil pravidla hospodářské soutěže na trhu EU, tak může být udělena pokuta přímo Evropskou komisí.

Členské státy EU tak nejsou tak z hlediska svých ústavních pravomocí plně suverénní a nejsou si ani rovny, neboť v orgánech EU mají větší vliv na rozhodování větší státy (vliv je odstupňován podle velikosti států).

Právo EU bude specifikováno v dalších přednáškách.